

Lietuvos Respublikos Seimui

2021-09-28 Nr. ZTOK-21/09/28-01

PASIŪLYMAI DĖL LIETUVOS RESPUBLIKOS PARTNERYSTĖS ĮSTATYMO PROJEKTO NR. XIVP-537

Vilnius, 2021 m. liepos 5 d.

Šiuo raštu teikiami asociacijos Žmogaus teisių organizacijų koalicija, į.k. 304741462 (**toliau tekste – ŽTOK**), pasiūlymai Lietuvos Respublikos Partnerystės įstatymo projektui Nr. XIVP-537 (**toliau tekste – Įstatymo projektas**).

Teikiami pasiūlymai:

1. Pakeisti Įstatymo projekto 3 str. ir išdėstyti jį taip:

„Partnerystė yra dviejų asmenų (partnerių) **įstatymų nustatyta tvarka registruojamas susitarimas** sukurti ar (ir) plėtoti, apsaugoti partnerių **turtinius ir neturtinius** santykius, grindžiamus pastoviais emocinio prierašumo, tarpusavio supratimo, atsakomybės, pagalbos, pagarbos ir (ar) panašiais ryšiais bei savanorišku apsisprendimu, **nesudarant santuokos, sukurti šeiminius santykius ir priimti su šių santykių sukūrimu susijusias teises ir pareigas.**“

2. Papildyti Įstatymo projekto 3 str. 2 dalimi ir išdėstyti ją taip:

„Asmenys, įstatymų nustatyta tvarka įregistravę partnerystę, yra partneriai.“

Argumentai: siekiant Partnerystės sąvokos teisinio aiškumo turėtų būti nurodyta kokio pobūdžio santykius, teises ir pareigas sukuria Partnerystės institutas. Atkreiptinas dėmesys į tai, kad partnerystė bendriausia prasme teisiškai suprantama kaip įstatymo nustatyta tvarka įformintas savanoriškas poros susitarimas sukurti šeimos santykius nesudarant santuokos.¹ Kvestionuotinas Partnerystės sąvokos siejimas išimtinai su „bendro gyvenimo“ faktu. Atkreiptinas dėmesys, jog Lietuvos Respublikos civiliniame kodekse sąvoka „bendras gyvenimas“ vartojama tik kalbant apie šeimos teisinius santykius ir neįsigaliojusiose kodekso nuostatose, reguliuojančiuose turtinius santykius tarp vyro ir moters, kurie, įregistravę savo partnerystę įstatymų nustatyta tvarka, bendrai gyvena ne mažiau kaip vienerius metus

¹ L.Beliūnienė, M.Lankauskas, V.Pajaujįs, J.Baltrimas. Partnerystės instituto reglamentavimas Europos valstybėse. Teisinės galimybės Lietuvoje. Teisės e-aktualijos, 2016 m. Nr. 2, p. 8.

neįregistravę santuokos (sugyventiniai), **turėdami tikslą sukurti šeiminius santykius** (3.229 – 3.235 straipsniai). Siekiant išvengti galimų teisinių sąvokų aiškinimo dviprasmybių siūloma Partnerystės sąvoką siūloma sieti ne išimtinai su bendro gyvenimo faktu, o su **dviejų asmenų susitarimu sukurti šeiminius santykius**, tokiu būdu įtvirtinant vienodą skirtingos lyties ir tos pačios lyties partnerių traktavimą įstatymo požiūriu.

Atkreiptinas dėmesys, jog 2019 m. sausio 11 d. nutarimu byloje dėl leidimo laikinai gyventi Lietuvoje išdavimo užsieniečiui šeimos susijungimo atveju dėl valstybės išipareigojimo saugoti žmogaus orumą Lietuvos Respublikos Teismas konstatavo, jog *demokratinėje teisinėje valstybėje tam tikru laikotarpiu vyraujančios daugumos visuomenės narių nuostatos ar stereotipai negali būti konstituciškai pateisinamu pagrindu, remiantis konstituciškai svarbiais tikslais, inter alia viešąja tvarka, diskriminuoti asmenis vien dėl jų lytinės tapatybės ir (ar) seksualinės orientacijos, inter alia riboti pagal Konstitucijos 22 straipsnio 1, 4 dalis užtikrinamą teisę į asmeninio ir šeimos gyvenimo, be kita ko, santykių su kitais šeimos nariais, apsaugą.*

3. Pakeisti Įstatymo projekto 4 str. 4 d. ir išdėstyti ją taip:

„4. Ribotai veiksnus šioje srityje asmuo negali **registruoti** partnerystės be rūpintojo rašytinio sutikimo. Jeigu rūpintojas sutikimo neduoda, ribotai veiksnus šioje srityje asmens prašymu leidimą pradėti partnerystę gali duoti teismas. Asmuo, įsiteisėjęs teismo sprendimu pripažintas neveiksniu šioje srityje, negali **registruoti** partnerystės.“

4. Papildyti Įstatymo projekto 8 str. 2 d. ir išdėstyti ją taip:

„2. Jeigu tam tikriems veiksams atlikti reikalingas kito partnerio sutikimas, tačiau tokio sutikimo dėl objektyvių priežasčių šis negali duoti, tai suinteresuoto partnerio prašymu leidimą tiems veiksams atlikti gali duoti teismas. Teismas, prieš duodamas tokį leidimą, privalo įsitikinti, kad kito partnerio sutikimo gauti tikrai neįmanoma ir kad tokio leidimo davimas atitinka abiejų partnerių interesus. Teismo duotas leidimas galioja tik teismo nutartyje nurodytam veiksmui atlikti per nutartyje nurodytą terminą. Teismas, nustatęs, kad partneris veikia priešingai kito partnerio, **kito partnerio nepilnamečių vaikų** ar bendrų nepilnamečių vaikų interesams, valstybinės vaikų teisių apsaugos institucijos ar prokuroro pareiškimu gali savo duotą leidimą pakeisti ar panaikinti. Toks pakeitimas ar panaikinimas galioja tik ateičiai. Tokia teismo nutartis jos priėmimo dieną turi būti nusiųsta Notarų rūmams, o jei leidimas susijęs su disponavimu nekilnojamuoju daiktu – viešam registruoti.“

Argumentai: atsižvelgiant į tai, kad Įstatymo projektas jokia apimtimi neaprepia, nepapildo ir nekeičia teisinių kategorijų, susijusių su įvaikinimo ir (ar) globos teisiniais santykiais, nėra numatyta partnerio teisė į automatinį motinystės/tėvystės pripažinimą ar partnerio vaiko įvaikinimą (tais atvejais, kai partnerystę sudaro tos pačios lyties asmenys), ypatingai svarbu užtikrinti ne tik partnerių bendrų nepilnamečių vaikų, bet ir kito partnerio nepilnamečių vaikų teisėtų interesų apsaugą.

5. Pakeisti Įstatymo projekto 11 str. 1 d. ir išdėstyti ją taip:

„Turtas, įgytas po **partnerystės registravimo** abiejų partnerių ar vieno jų vardu, laikomas bendrąja **jungtine** partnerių nuosavybe, išskyrus šio įstatymo 15 straipsnyje nurodytą turtą. Preziumuojama, kad partnerių bendrosios **jungtinės** nuosavybės dalys yra lygios, kol nėra įrodyta kitaip. Partnerių bendroji **jungtinė** nuosavybė valdoma, naudojama ir ja disponuojama, *mutatis mutandis* taikant Lietuvos Respublikos civilinio kodekso **trečiosios knygos III dalies VI -VIII skyriaus** normas tiek, kiek šiame skyriuje nenustatyta kitaip.”

Argumentai: Pažymėtina, kad šių pasiūlymų kontekste siūloma partnerystės teisinius santykius sieti ne su asmenų bendro gyvenimo faktu, bet su siekiu sukurti šeiminius teisinius santykius. Viena pagrindinių šeimos kaip socialinio vieneto funkcijų yra ekonominė: šeiminius santykius sukūrę asmenys tvarko bendrą šeimos ūkį, patiria išlaidas šeimos narių išlaikymui ir kt. Taigi, su nuosavybe susijusių teisinių santykių reglamentavimas yra ypatingai svarbus siekiant užtikrinti, šeimos ekonominį stabilumą ir šeimą sudarančių asmenų (šeimos narių) turtinius interesus, todėl siūloma turtui, įgytam po partnerystės registravimo abiejų partnerių ar vieno jų vardu, taikyti bendrosios jungtinės nuosavybės teisinį režimą.

6. Pakeisti Įstatymo projekto 11 str. 2 d. ir išdėstyti ją taip:

„**Partnerystę siekiantys įregistruoti asmenys** turi teisę notarine tvarka sudaryti sutartį, kurioje jie nustato savo turtines teises **ir pareigas iki partnerystės registravimo arba bet kuriuo metu po partnerystės įregistravimo** taip pat partnerystei pasibaigus. Tokia sutartis ir jos pakeitimai turi būti įregistruoti Vedybų sutarčių registre šio registro nuostatų nustatyta tvarka. Šiai sutarčiai *mutatis mutandis* taikomos Lietuvos Respublikos civilinio kodekso 3.101 – 3.108 straipsnių nuostatos.“

Argumentai: Šios Įstatymo projekto nuostatos turinys turėtų būti tikslinamas sutinkamai su LR civilinio kodekso 3.102 straipsnio 1 dalies nuostata siekiant išvengti asmenų, siekiančių įregistruoti partnerystę, nepagrįsto teisių apribojimo lyginant su asmenimis, kurie partnerystę jau yra įregistravę.

7. Pakeisti Įstatymo projekto 13 str. 1 d. ir išdėstyti ją taip:

„Partnerių bendram gyvenimui naudojamas turtas yra **pripažįstamas šeimos turtu nuo Partnerystės įregistravimo dienos, tačiau partneriai gali panaudoti šį faktą prieš sąžiningus trečiuosius asmenis tik tada, jeigu nekilnojamoji daiktas yra įregistruotas viešame registre kaip šeimos turtas, mutatis mutandis** taikant Lietuvos Respublikos civilinio kodekso 3.84 straipsnio 1 – 3 dalių nuostatas.“

8. Pakeisti Įstatymo projekto 14 str. 2 d. ir išdėstyti ją taip:

„Partneris, kuris yra nekilnojamojo daikto, priskirto šeimos turtui, savininkas, gali perleisti nuosavybės teisę į jį, įkeisti ar kitaip suvaržyti teises į jį tik gavęs kito partnerio rašytinį sutikimą. Jeigu partneriai ar vienas iš partnerių turi nepilnamečių vaikų, nekilnojamojo daikto, kuris yra šeimos turtas, sandoriams sudaryti būtinas teismo leidimas.“

Argumentai: Atkreiptinas dėmesys, kad siekiant teisinio aiškumo ir teisės akto kokybės, vengiant teisinių sąvokų dviprasmybių, kyla poreikis tinkamai paaiškinti, suvienodinti ir (arba) atskirti Įstatymo projekte vartojamų sąvokų „bendras partnerių turtas“, „partnerių bendram gyvenimui naudojamas turtas“ reikšmę (-es). Įstatymo leidėjui siūloma aiškiai ir nedviprasmiškai apibrėžti nuo kokio momento „partnerių bendram gyvenimui naudojamam turtui“ taikomas šeimos turto teisinis režimas ir atitinkamai vartoti „šeimos turto“ sąvoką. Siūloma keisti siaurą „gyvenamosios patalpos“ sąvoką į kur kas platesnę „nekilnojamojo turto“ sąvoką.

Atsižvelgiant į išdėstytus pasiūlymus dėl įstatymo projekte naudojamų pagrindinių sąvokų turinio keitimo, tikslinimo ir papildymo, laikytina jog sąvokų turinio pakeitimai, *inter alia*, turėtų apimti visą Įstatymo projekte numatytą įstatymo taikymo sritį.

ŽTOK vertinimu, ši ir (ar) būsimos teisėkūros iniciatyvos, susijusios su Partnerystės instituto reglamentavimu, turėtų remtis teisinio aiškumo, nuspėjamumo, teisės subjektų lygiateisiškumo, nediskriminavimo ir teisėtų lūkesčių apsaugos principais, todėl teikdama pasiūlymus, ŽTOK išskirtų šiuos svarbiausius Partnerystės institutu siekiamo sukurti teisinio reguliavimo uždavinius:

- I) Lyčiai neutralios Partnerystės teisinės sąvokos, kuri būtų suprantama kaip dviejų santuokos nesudariusių asmenų įstatymų nustatyta tvarka registruojamas susitarimas, grindžiamas savanorišku apsisprendimu **sukurti šeiminius santykius**, įtvirtinimas.
- II) Partnerių bendrų vaikų ir (ar) vieno iš partnerių vaikų turtinių ir neturtinių interesų teisinės apsaugos užtikrinimas.
- III) Šeimos turto teisinio režimo ir bendrosios jungtinės nuosavybės teisinio režimo nustatymas.
- IV) Teisės aktuose įtvirtinta „šeimos narių“ sąvoka turėtų apimti partnerius ir jų bendrus nepilnamečius vaikus ir (arba) vieno iš partnerių nepilnamečius vaikus.
- V) Įstatyminio paveldėjimo principo įtvirtinimas bei įstatyminio atstovavimo santykių sukūrimas.
- VI) Be kita ko, Partnerystės pagrindu sukurtų šeimų interesai turėtų būti nediskriminaciniu būdu integruojami į nacionalines šeimos stiprinimo politikos priemones.

Pasiūlymai Lietuvos Respublikos Partnerystės įstatymo projektui Nr. XIVP-537 yra teikiami sutinkamai su ŽTOK rekomendacijomis LGBTI teisių sričiai, išdėstytomis 2021 m. Jungtinių Tautų Žmogaus teisių tarybos visuotinės periodinės peržiūros trečiojo ciklo šešėlinėje ataskaitoje.²

ŽTOK nuomone, teikiami pasiūlymai be kita ko sutinka su 2020 m. lapkričio 12 d. Europos Komisijos komunikate „2020–2025 m. LGBTIQ lygybės strategija“³ keliamais tikslais, vertinant lyčiai neutralaus Partnerystės instituto įteisinimą kaip vieną esminių nacionalinių prioritetų minėto dokumento kontekste. Tuo pačiu ŽTOK pažymi, jog Europos Žmogaus Teisių Teismo jurisprudencijoje ne kartą

² https://ztok.lt/ztok_naujienos/seseline-lietuvos-neyriausybinu-organizaciju-ataskaita/

³ Europos komisijos komunikatas Lygybės Sąjunga. 2020–2025 m. LGBTIQ asmenų lygybės strategija Briuselis, 2020 11 12 COM(2020) 698 final

patvirtinta būtinybė sureguliuoti tos pačios lyties šeimų santykius. Bylose *Oliari ir kiti prieš Italiją, Orlandi ir kiti prieš Italiją*⁴ ir kt. Europos Žmogaus Teisių Teismas konstatavo, kad Europos Tarybos valstybės narės turi pozityvią pareigą užtikrinti teisinę apsaugą tos pačios lyties asmenų šeimoms.

Pagarbiai

ŽTOK valdybos narė

Karilė Levickaitė

Žmogaus teisių koaliciją sudaro: Diversity Development Group, Lietuvos žydų (litvakų) bendruomenė, Lietuvos žmogaus teisių centras, Lietuvos galimybių plėtros centras, Nacionainė LGBT* teisių organizacija, LGL, Psichikos sveikatos perspektyvos, Romų visuomenės centras, Tolerantiško jaunimo asociacija, Žmogaus teisių stebėjimo institutas.

Monika Antanaitytė, monika@gay.lt, +37065209205

⁴ Oliari ir kiti prieš Italiją, peticijų Nr. 18766 ir 36030/11, 2015 m. liepos 21 d. sprendimas, p. 165; Orlandi ir kiti prieš Italiją, peticijų Nr. 26431/12, 26742/12, 44057/12 ir 60088/12, 2017 m. gruodžio 14 d. sprendimas, p. 209-210